

Nr 326.

Av herr Sehlin m. fl., om skrivelse till Kungl. Maj:t angående statsbidrag i vissa fall för underlättande av långt från skola boende skolpliktiga barns skolgång.

Det är ju ett av alla erkänt statsintresse att främja folkundervisningen. Redan Karl XI ålade Sveriges prästerskap att tillse, att folkets barn lärde läsa i bok, och genom 1842 års skolstadga gjordes både skola och skolgång obligatorisk, på samma gång statsmakterna förklarade sig villiga att i vissa fall hjälpa till i fråga om kostnaderna.

Utvecklingen sedan dess har gått i den riktningen, att staten i allt större utsträckning övertagit kostnaderna för lärarekrafternas utbildning och avlöning, men samtidigt därmed ha också statsmakterna reglerat folkundervisningen genom en mångfald bestämmelser, vilka enligt mångas mening hota att allt för starkt kringskära kommunernas självbestämmanderätt. Det synes oss dock vara en naturlig utveckling, att ju större de summor bliva, som staten ger ut för denna undervisning, desto större skäl har den också att genom kontroll se till, att medlen ändamålsenligt användas. Men å andra sidan är det också rätt och rimligt, att om statsmakterna utfärda förordningar, som i avsevärd grad öka bördorna både för enskilda och kommuner, så böra de också anse sig förpliktade att underlätta och utjämna dessa bördor.

Åtgärder i detta hänseende hava också vidtagits, därigenom att staten nu svarar för största delen av lärarlönerna, genom bidrag till särskilt skatte-tyngda kommuner och nu senast genom den på riksdagens begäran igångsatta utredningen angående bidrag för uppförande av skolhusbyggnader på landet.

Gå vi till de enskilda skoldistrikten skola vi dock mångenstädes finna, att uppoffringarna för barnens skolgång drabba byar och föräldrar mycket olika. Detta gäller företrädesvis glest befolkade trakter av vårt land med små avlägset liggande skogsbyar och lägenheter, som icke kunna erhålla någon skola, och där föräldrarna alltså måste inackordera sina barn under deras skoltid. Inbyggarna i sådana byar, som ofta befinna sig i mindre goda ekonomiska förhållanden, måste vidkännas extra utgifter för vägar,

Bihang till riksdagens protokoll 1924. 4 saml. 66 häft. (Nr 326—330.) 1

transporter av livsförnödenheter m. m., och därjämte åläggas de särskilda uppoffringar för att fullgöra statens krav på barnens skolgång. Att inrätta skolor för fyra à fem skolpliktiga barn ställer sig orimligt dyrt för både kommun och stat och likväl bli dessa skolor oftast av sämsta undantagsform. Under sådana förhållanden har frågan om statsbidrag till skoldistrikt för inackordering av skolpliktiga barn gång efter annan förts fram i riksdagen.

Sedan snart trettio år tillbaka ha också till vissa skoldistrikt i de nordligaste delarna av riket betydande bidrag lämnats för inackordering av skolbarn eller för uppförande och underhåll av skolhem. Men enligt vår mening skulle det även på andra håll i mellersta och södra Sverige ställa sig fördelaktigt för alla parterna, om statsbidrag lämnades för barnens skolgång i stället för att inrätta skolor och uppföra skolhus i varje avkrok. Det synes oss som om folkskoleundervisningen på landsbygden hotade att i allt för hög grad decentraliseras, varigenom utgifterna därför också i förhållande till barnantalet ständigt växa.

Vid 1921 och 1922 års riksdagar framfördes denna fråga i motioner av herrar C. Sehlin och C. J. Öberg. Statsutskottet förklarade, att syftet var mycket behjärtansvärt, men att utredning saknades. Med anledning härav vilja vi erinra om att en utredning angående denna sak redan föreligger, ehuru den endast avser vissa delar av riket. Genom skrivelse den 4 maj 1916 anmodade dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet K. G. Westman skolöverstyrelsen att taga under omprövning, huruvida inackorderingsbidrag av det slag, som redan beviljats vissa församlingar i de nordligaste länen för beredande av möjlighet till skolgång, borde tilldelas även andra församlingar i Norrland och tilläventyrs även i andra delar av landet, och sedan inkomma med förslag. Med anledning härav avlämnade skolöverstyrelsen den 6 november 1917 både utredning och förslag, vilka dock ännu ej lett till någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Rörande innehållet i denna utredning vilja vi hänvisa till C. Sehlins motion vid 1922 års riksdag. Därav framgår, att inom de sju län, denna redogörelse omfattar, voro skolrådsordförande och folkskoleinspektörer ense om behovet av ett sådant bidrag och fördelarna därav både för barnen, skoldistriktet och staten.

Det synes oss knappast lämpligt att i fråga om detta bidrag begränsa möjligheterna att komma i åtnjutande därav till vissa delar av landet, utan varhelst ett skoldistrikt kan uppvisa, att det ställer sig ekonomiskt fördelaktigare och för barnens undervisning bättre att i vissa fall lämna bidrag till föräldrarna för barnens skolgång än att inrätta skolor med ytterst ringa barnantal, där skall möjlighet också finnas att av statsmedel erhålla någon del av detta bidrag. Denna hjälp skulle kunna ges i olika former t. ex. för uppförande av skolhem, där sådant kunde anses lämpligt, för inackordering av skolbarn hos enskilda eller för anordnande av skolskjutsar. Med den utveckling motortrafiken nu vunnit, kunna vi väl tänka oss fall, där

det skulle ställa sig billigare både för kommun och stat att genom bil eller buss föra fram barnen till någon skola med centralt läge och god skolform än att bygga skolhus och underhålla lärarinnor i små byar med permanent ringa barnantal. Utomlands börjar man också i vissa fall att på detta sätt centralisera folkundervisningen. Frågan om lämpligheten att vidtaga sådana anordningar även i vårt land synes oss lämpligen kunna upptagas i samband med prövningen av frågan om statsbidrag för uppförande av skolhus.

Den statshjälp, vi i denna motion avse, bör icke betraktas som något fattigunderstöd, utan såsom ett statsbidrag i viss form för folkundervisningen.

Med stöd av vad vi ovan anfört och med den erfarenhet, vi i denna fråga vunnit på skilda håll, äro vi förvissade om att den utredning, som icke begränsades till vissa områden av landet och som skulle kunna utföras av skolöverstyrelsen med anlåtande av folkskoleinspektörerna och skolrådsordförande, kommer att ådagalägga, att det i avsevärt många fall skulle vara ändamålsenligare att lämna statsbidrag till undervisningen i den av oss föreslagna formen. Därmed skulle enligt vår mening barnen erhålla bättre undervisning, skoldistriktet slippa från betydande kostnader för att anskaffa lokal och skolmateriel för skolor i sådana småbyar och staten i många fall göra besparingar. I sitt anförande i denna fråga vid 1921 års riksdag anförde herr Öberg, att enligt detaljerad uträkning av skolrådsordföranden i Björna församling i Ångermanland skulle staten kunna med avseende på detta skoldistrikt inbespara ungefär 4,000 kronor årligen, om statsbidrag utginge till skolbarns inackordering i stället för till avlöning av lärarinnor i småbyar med 5, 6 à 7 skolbarn.

På grund av vad vi sålunda anfört, få vi härmed föreslå,

att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsamt utredning angående behovet och lämpligheten av statsbidrag i vissa fall för underlättande av skolgång för långt från skola boende skolpliktiga barn samt sedan framlägga det förslag, vartill denna utredning kan föranleda.

Stockholm den 29 januari 1924.

Carl Sehlin.

C. J. Öberg.

G. A. Gustafsson,
Älvsered.